

مروری بر قوانین و سیاست‌های کلان در حوزه آب پنجاه سال قانونگذاری آبی، وضعیت همچنان قرمز

امروزه با توجه به شرایط اقلیمی کشورمان که به صورت نیمه خشک و خشک درآمده است، به علت مدیریت ناکارآمد و مصرف بی‌رویه و کم بازده، موضوع آب به بحران تبدیل شده و صحبت از جنگ آب میان کشورهاست؛ با این که «صدای زنگ هشدار» سال‌هاست به صدا درآمده اما در عمل هنوز اتفاقی نیفتاده است. در این اوضاع هر دولتی، دولت قبل را متهم می‌کند، در حالی که حتی قبل از انقلاب اسلامی نیز قوانین و اسناد مبسوط و جامعی در نظر گرفته شده بود؛ حال بد امروز ما که مدام از وضعیت قرمز آب در کشور سخن می‌گوییم، نتیجه بی‌توجهی به قانون و آینده‌نگری‌های آن طی پنجاه سال گذشته بوده است. بی‌شک ادامه مسیر فعلی میراث شومی را برای آیندگان به بار خواهد آورد که هیچ راه‌حلی برای آن نخواهند داشت.

سال ۱۳۰۵ تا ۱۳۴۲

حرکت به سوی ایجاد تشکیلات

در این مرحله مدیریت منابع آب فاقد بسیاری از ابعاد اصلی از نظر تشکیلات قانونگذاری و برنامه‌ریزی بوده است، اولین بار در سال ۱۳۱۸ با تشکیل سازمان آبیاری شبانکاره فارس، فکر ایجاد سازمان‌های رسمی قوت گرفت. در سال ۱۳۲۳ بنگاه مستقل رودخانه تحت نظارت وزارت کشاورزی تاسیس شد.

در حال حاضر در حوزه ساختاری، وزارت نیرو به عنوان متولی و حاکم آب شناخته می‌شود که به همراه وزارت جهاد کشاورزی، صنعت و سازمان محیط زیست در موضوع آب دخیل‌اند. در صدر این نهادها، شورای عالی آب است که مسئولیت هماهنگی بین این بخش‌ها و سیاست‌گذاری در زمینه آب را دارد. ریاست عالی این شورا با رئیس‌جمهور یا معاون اول ریاست‌جمهوری می‌باشد که چند تن از نمایندگان مجلس و کارشناسان این حوزه نیز عضو آن می‌باشند. تصمیمات این شورا با تصویب هیئت وزیران یا کمیسیون مذکور در اصل ۱۳۸ قانون اساسی برای دستگاه‌های ذی‌ربط لازم‌الاجراست.

در حوزه قانون نیز سال ۶۱ در فضای انقلاب اسلامی، قانون ملی آب اصلاح و قانون توزیع عادلانه آب به تصویب مجلس رسید.

علاوه بر این مقام معظم رهبری ضمن آگاهی‌رسانی به جامعه در زمینه آب، با نگاه استراتژیک سیاست‌های کلان نظام جمهوری اسلامی را به دولت ابلاغ می‌کنند. اولین سیاست ابلاغی در این زمینه در سال ۱۳۷۹ با عنوان سیاست‌های کلی نظام در موضوعات امنیت اقتصادی، انرژی، منابع آب، بخش معدن، منابع طبیعی و حمل و نقل ابلاغ شد، همچنین سیاست اصلاح الگوی مصرف در سال ۸۹ نیز به روشنی ابعاد کلان مصرفی آب را مشخص کرد.

سال ۴۳ تا ۵۹

تشکیل وزارت نیرو و تصویب قانون ملی آب

در این مرحله وزارت آب و برق تاسیس شد، وزارت نیرو نیز با تمرکز بر فعالیت‌های انرژی اتمی در وزارت آب و برق در سال ۱۳۵۷ تشکیل و معاونت مستقلی برای آب در این وزارت‌خانه ایجاد شد. شرکت‌های سهامی آب و برق منطقه‌ای نیز در این دوره تاسیس شد.

در تاریخ ۲۷/۴/۱۳۴۷ آب ملی شد و قانون آب به تصویب شورای ملی رسید. این قانون که شاکله سایر قوانین حتی بعد از انقلاب اسلامی بود، در نه فصل و ۶۶ ماده به تصویب شورای ملی رسید، فصل اول کلیات مسئله بود که بخش‌های مالکیت عمومی و ملی آب، حقایق و اجازه مصرف، صدور پروانه مصرف، شرایط استفاده و نحوه مصرف آب و آب‌های مصرف نشده را شامل می‌شد. فصل دوم وظایف و اختیارات، فصل سوم آب‌های زیرزمینی، فصل چهارم حفاظت و نگهداری تاسیسات مشترک، فصل پنجم در تملک و تصرف اراضی و اعیانی‌های مورد نیاز، فصل ششم وصول آب بها و دیون، فصل هفتم جلوگیری از آلودگی منابع آب، فصل هشتم تخلفات و جرائم و فصل نهم مقررات مختلفه بود.

در سال ۱۳۵۷ سازمان مدیریت منابع آب کشور برای تهیه راهبردها، سیاست‌ها و برنامه‌های بهره‌برداری منابع آب کشور ایجاد شد. حفاظت بهره‌برداری، برنامه‌ریزی توسعه و انجام مطالعات پایه از اهم کارهای سازمان مدیریت منابع آب تعریف شد، مدیرعامل این سازمان معاون امور آب وزارت نیرو است.

سال ۶۰ تا ۷۵

قانون توزیع عادلانه آب

شکل‌گیری شرکت‌های آب و فاضلاب در سال ۱۳۶۹، تاسیس شرکت‌های بهره‌داری در شبکه‌های آبیاری و زهکشی و شروع مطالعات با رویکرد برنامه‌ریزی جامع و به هم پیوسته از اقدامات مهم این دوره است. همچنین قانون توزیع عادلانه آب در سال ۶۱ با پنج فصل و ۵۲ ماده به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. فصل اول، مالکیت عمومی و ملی آب، فصل دوم، آب‌های زیرزمینی، فصل سوم آب‌های سطحی، فصل چهارم وظایف و اختیارات، فصل پنجم جبران خسارت، تخلفات و جرائم و مقررات مختلفه جبران خسارت.

